

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут будівництва та архітектури
Кафедра основ архітектурного проектування,
конструювання та графіки

03-07-75М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних завдань з навчальної дисципліни
«Рисунок, живопис, скульптура»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня за освітньо-професійною програмою 191
«Архітектура та містобудування» » спеціальності 191
«Архітектура та містобудування» денної форми навчання
Частина 4.

Рисунок гіпсової голови Гаттамелати

Рекомендовано
науково-методичною радою з
якості ННІБА
Протокол № Звід 03.11.2020 р.

Методичні вказівки до практичних завдань з навчальної дисципліни «Рисунок, живопис, скульптура» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Архітектура та містобудування» спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» денної форми навчання Частина 4. Рисунок гіпсової голови Гаттамелати [Електронне видання] / Жилка І. С., Гуменюк І. С., Подолець П. М., Руднев С. М., Байцар-Артеменко О. В. – Рівне : НУВГП, 2020. – 17 с.

Укладачі: Жилка І. С., ст. викладач кафедри основ архітектурного проектування, конструювання та графіки;
Гуменюк І. С., ст. викладач кафедри основ архітектурного проектування, конструювання та графіки;
Подолець П. М., ст. викладач кафедри основ архітектурного проектування, конструювання та графіки;
Руднев С. М., ст. викладач кафедри основ архітектурного проектування, конструювання та графіки;
Байцар-Артеменко О. В. ст. викладач кафедри основ архітектурного проектування, конструювання та графіки.

Відповідальний за випуск: Ромашко В. М., д.т.н., професор, завідувач кафедри основ архітектурного проектування, конструювання та графіки.

Керівник групи забезпечення спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» д. арх., проф. Михайлишин О. Л.

© Жилка І. С., Гуменюк І. С.,
Подолець П. М., Руднев С. М.,
Байцар-Артеменко О.В., 2020
© НУВГП, 2020

ЗМІСТ

1.	Загальні положення.	4
2.	Навчальний малюнок гіпсової голови Гаттамелати.	6
3.	Перший етап малюнку гіпсової голови Гаттамелати.	6
4.	Другий етап роботи: визначення пропорцій, нахилу і характеру гіпсової голови Гаттамелати.	7
5.	Третій етап роботи. Об'ємно- конструктивна побудова форми голови.	11
	Список використаної літератури	16

1. Загальні положення

Однією із провідних дисциплін професійної підготовки архітектора є «Рисунок, живопис, скульптура». Першорядне значення у проектній діяльності дисципліни «Рисунок, живопис, скульптура» зумовлює те, що вона є засобом архітектурного формотворення на всіх етапах роботи. Графічні прийоми, зображувальні засоби є складовою частиною архітектурної творчості, процесом зародження ідеї, образу. Тому курс рисунок, живопис, скульптура займає визначну роль у системі архітектурної освіти не тільки як базова дисципліна для формування загальних образотворчих здібностей, а й як важливий чинник творчого становлення особистості студента. У архітектурній освіті система викладання рисунку, живопису, скульптури пов'язана із специфікою творчого методу діяльності архітектора. Вона зорієнтована на розвиток просторового аналітичного мислення, тому важливим є конструктивно-аналітичний рисунок, який розглядається як складова частина реалістичного академічного рисунку. Задачею дисципліни рисунок, живопис, скульптура є навчання студентів-архітекторів принципів аналізу об'єкта зображення і способів графічного відображення цього у роботах. Основними вимогами до робіт є чіткість і конкретність зображення, відповідність поставленим завданням.

Програмою передбачається вивчення образотворчої сторони кольору, яка у сполученні з вправами з кольорознавства забезпечує вирішення завдання фахової підготовки архітектора-колориста. У процесі творчого проектування споруд житлового, громадського й виробничого призначення, при оздоблювальних роботах інтер'єрного та екстер'єрного характеру, наукових дослідженнях впливу навколишнього середовища на психічний стан, виробничу діяльність людини та її комфорт, архітектор зобов'язаний у своїй проектній роботі кваліфіковано використовувати засоби тематичної, стилістичної та колірної виразності при формуванні середовища, в якому мешкає людина. Практичний курс ставить за мету шляхом творчої практичної роботи студента набути специфічні знання з форми, пластики, світла, кольору, текстури та фактури матеріалу для

подальшого творчого архітектурного проектування. Набуті навички художньої свідомості та професійної діяльності мають суттєвий вплив на формування початкових імпульсів перетворення дійсності, в результаті яких місто постає як впорядкований, перетворений в логічно функціонуючу систему масив «другої природи». Так, розвитком мистецтва направляється формування ціннісних орієнтацій і смаків.

Метою дисципліни є: опираючись на уяву, об'ємно-просторовий досвід – створити практичний фундамент аналізування та виконання за допомогою художньої графіки, архітектонічної форми предмету. Це допомагає займатись формоутворенням та створювати архітектурно-художній образ, вдосконалювати архітектурно-художню графіку. Дисципліна сприяє здобуттю й напрацюванню знань і вмінь, необхідних для розробки проектів архітектурних та містобудівних об'єктів (за ОПП). **Предмет** вивчення у дисципліні – методи графічного формоутворення архітектурних об'єктів; основи і методи зображення архітектурних об'єктів, архітектурно-художнє створення образу споруди (за ОПП). Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки фахівця

Завдання курсу:

- навчити студентів володіти графічними засобами,
- створювати просторову модель гіпсової голови Гаттамелата;
- передавати;
- будувати трьох мірний план простору (глибина, ширина, висота);

У зв'язку з специфікою навчання архітекторів та архітекторів-дизайнерів ставиться завдання курсу *рисунку*:

- навчити зображувати об'ємно-просторову та форму в просторі;
- знати теоретичні та практичні засади перспективної побудови об'ємної форми;
- вміти мислити об'ємно-просторовими формами шляхом аналізу та конструктивної побудови, використовувати лінію, тон, світлотінь;

- виконувати перспективне зображення об'єкту на основі передачі світло-тіні;
- використовувати рисунок як інструмент фіксації творчого задуму різними техніками та матеріалами;
- передавати форму з різних положень та в ракурсах;
- володіти понятійно-термінологічним апаратом засад образотворчої граматики;
- отримані знання, вміння і навички свідомо трансформувати у проектну діяльність архітектора, архітектора-дизайнера.

2. Навчальний малюнок гіпсової голови Гаттамелати

Першими натурними постановками служать гіпсові зліпки з класичних творів скульптури, спочатку узагальненої форми (Антіной, Аполлон, Зевс), потім з більш детальним реалістичним трактуванням форми (Гомер, Сократ, Геракл, Гаттамелата, Давид) і, нарешті, - голова живої натури.

Голова Гаттамелати надзвичайно корисна для навчального малюнка, завдяки яскраво вираженій архітектоніці форми.

При побудові зображення голови Гаттамелата треба добре засвоїти закономірності будови форми людської голови, за допомогою дотримання методичної послідовності роботи над малюнком.

3. Перший етап малюнку гіпсової голови Гаттамелати

Розміщуємо зображення голови на папері (мал. 1). Перш ніж приступити до малюнка, потрібно подивитися на натуру з усіх боків, щоб правильно зрозуміти загальні форми і положення голови в просторі. Зверніть увагу на поворот і нахил голови, це впливає на композиційне розміщення. На композицію малюнка впливає також і освітлення. Починаємо малювати легкими лініями, не тиснемо на олівець. Слід мати на увазі, що представлені тут малюнки, особливо перші стадії, в реальності набагато легше по тону.

Спочатку розмічаємо композицію на аркуші. Композиція повинна бути відразу ж в пропорціях і в характері.

4. Другий етап роботи: визначення пропорцій, нахилу і характеру гіпсової голови Гаттамелати

На цьому етапі побудови малюнка необхідно знайти загальний характер форми голови, правильно встановити нахил і поворот голови, а також основні пропорції (мал. 2).

Щоб знайти нахил голови, в думках треба з'єднати прямою лінією перенісся і середину підборіддя і уявити, який кут утворюється між цією лінією і уявною вертикаллю. Вірно визначивши кут нахилу профільної лінії з вертикальною і знайти потрібний нахил голови.

Не варто забувати про явища перспективи, тобто точно встановлювати лінію горизонту, напрями йдуть в глибину поверхонь, закономірність перспективного скорочення.

Характер форми голови визначається особливостями будови кісток черепа, тому необхідно в першу чергу вивчити кісткову основу черепа.

На обличчі ми звертаємо увагу: на передню площину носа , на лобові горби, на краї очних ямок і місця кріплення скроневих кісток з виличними, на виличні кістки і виличні відростки, і на нижню щелепу. Всі ці кістки добре видно на обличчі, вони допомагають правильно визначити характер форми голови. Наприклад, форма нижньої щелепи складається з центрального майданчика - піднесення підборіддя і двох гілок, які об'єднані з скроневиими кістками.

Якщо піднесення підборіддя сильно згинається і видається вперед, то на підборідді у людини утворюється ямка.

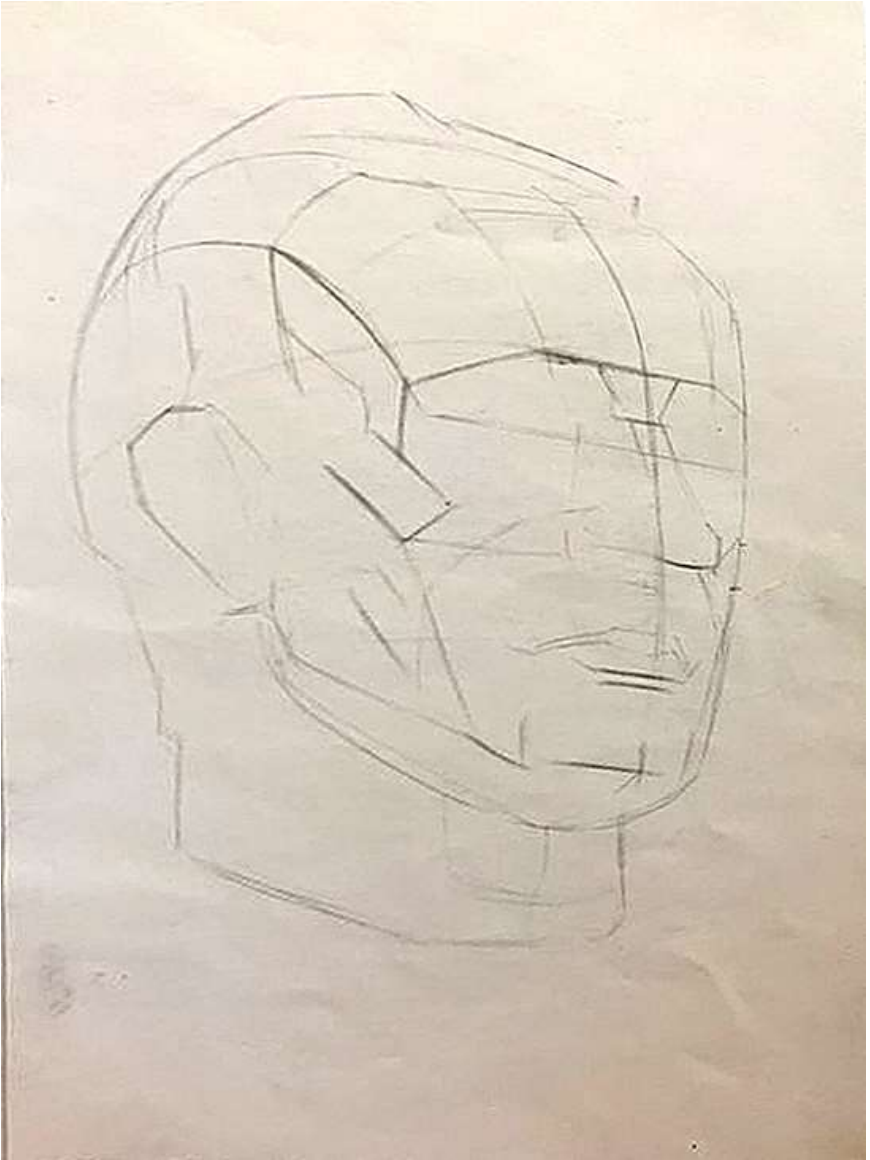
Зображення спочатку намічається дуже легко (ледве-ледве торкаючись олівцем паперу). Це дасть можливість надалі, не застосовуючи гумки, виправляти та уточнювати.

Для ознайомлення із закономірностями пропорційного ділення голови на частини корисно ознайомити з канонами древньогрецького малюнку голови людини.

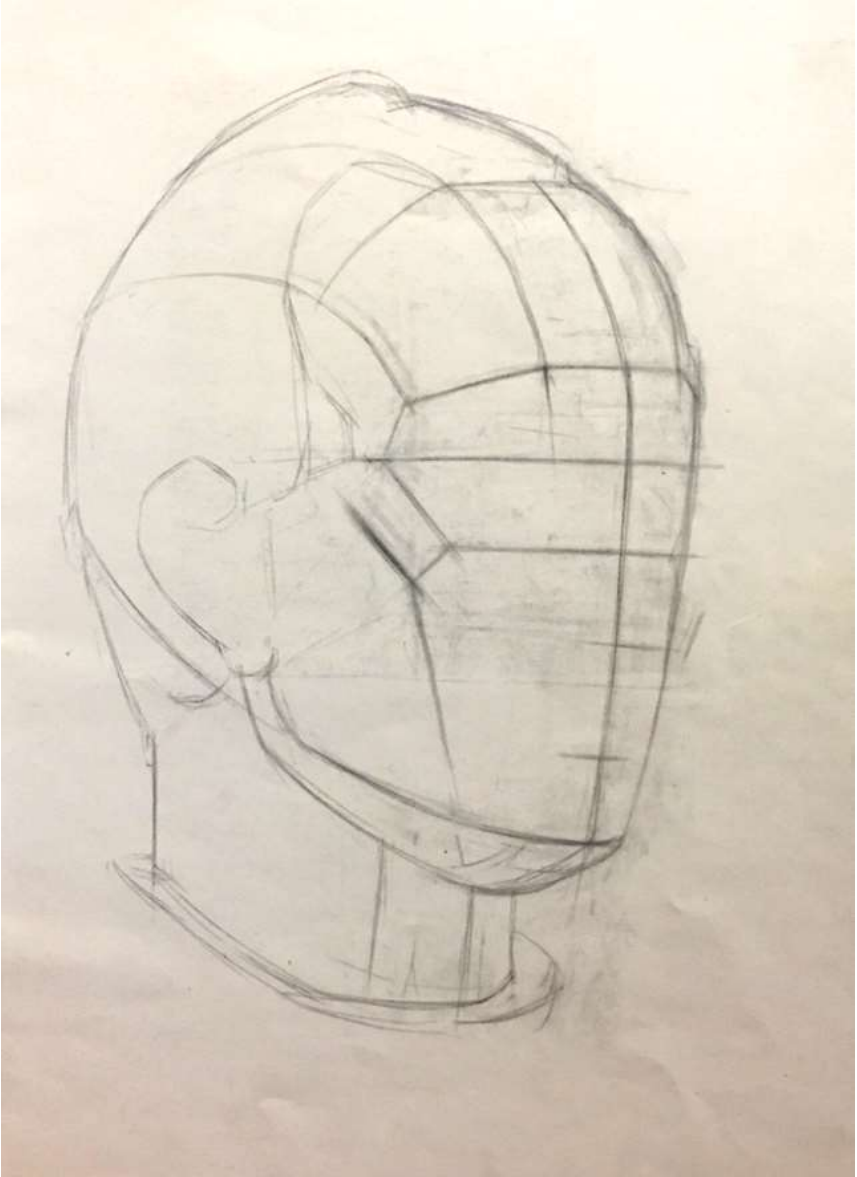
Лицьова частина голови ділиться на три рівні частини: від лінії росту волосся до надбрівних дуг, від надбрівних дуг до кореня носа і від кореня носа до підборіддя.

Відрізок від надбрівних дуг до кореня носа, у свою чергу, ділиться ще на три рівні частини: між першою і другою частиною проходить лінія розрізу очей, яка перетинає кути очей і слъзники.

Відрізок між коренем носа і підборіддям також ділиться на три рівні частини: між першою і другою лініями проходить середня лінія рота, яку часто називають лінією розрізу губ. Відстань між очима дорівнює ширині (величині) ока. Висота вуха рівна довжині носа.

Мал. 1. Компонування малюнку на форматі листа.

Мал. 2. Визначення пропорцій голови.

5. Третій етап роботи. Об'ємно-конструктивна побудова форми голови

Цей етап побудови зображення має на увазі знайомство з особливостями конструктивної будови форми гіпсової голови Гаттамелата) (мал. 3).

Розглядаючи об'ємні форми гіпсової голови, ми помічаємо, що вони обмежені в просторі поверхнями.

Наприклад, площина чола поділяємо на 2 зони: надбрівну і лобову. Надбрівна зона являє собою своєрідний козирок, що складається з 3 площин: передньої прямокутної і двох трикутних бічних. Лобова частина, таким чином, буде виглядати окремим об'ємом. Прокладемо осьову лінію середини голови.

Обсяг волосся покажемо єдиною великої формою.

Ніс розділимо по передній площині на 3 окремих частини - від надбрів'я до перенісся, від перенісся до кінчика носа і передню площадку кінчика носа. Намічаємо розмір і характер ніздрів. Відповідно під носом, малюємо основні обсяги у вусі: вушний отвір, мочку, верхній гребінь.

Знаходимо рух форми загального масиву нижньої частині обличчя - від ніздрів до країв м'язів рота. Відокремлюємо самі ці м'язи від площини і намічаємо їх (передню і бічну площини). Малюємо ледь торкаючись олівцем паперу носогубний м'яз.

Визначаємо форму підборіддя (квадрат із закругленими кутами), розбираємо його за формою на основні площини - верхня, фронтальна, бічні, малюємо їх відповідно до перспективних скорочень.

У вилицях знаходимо саму скулову кістку, її товщину і напрямок по руху від лицьової частини голови до вуха, відокремлюємо жувальний м'яз від площини щоки.

Позначаємо ромбовидне розкриття очей моделі. Середина очей, по вертикальній лінії попадає на край губ.

Намічаємо форму м'яза під нижньою губою. Відповідно, укладаємо верхню і нижню губи. Верхня губа значно тонша нижньої, на ній покажемо 2 площини кутів губ і 2 площини, що сходяться в виступаючу в перед частиною. У нижній губі позначимо 2 невеликі округлі м'язові "подушки".

Легким тоном починаємо відокремлювати тіньові частини голови від освітлених.

Вилицю дрібнемо на невеликі площини, що укладаються по її формі і руху, підкреслюємо рухом цих площин основні напрямки.

Трохи плавніше за формою і точніше малюємо очні повіки, відокремлюємо слізну залозу, перевіряємо скорочення очей в повороті. Позначаємо перегин передній площині носа в переніссі і бічну частину ніздрі - ускладнюємо форму. У вусі знаходимо товщину хрящів і глибину вушного отвору.

Формуємо великі яйцеподібної форми шишки надбрівних дуг і їх передні площини. На ці площини зверху накладаємо брови. Промальовуємо брови, розділяючи загальну форму на фронтальні і бічні маленькі площини. Хвостик брови, скорочуючись, трохи заходить на скроневу кістку.

Основний обсяг м'язів, що знаходяться під підборіддям, розбиваємо по формі на дрібніші площини, відповідно до особливостей моделі, намічаємо обсяг гортані.

Для естетики лінійного малюнка, слід відразу розбирати все лінії по товщині і натиску в просторі. Жодна лінія не повинна повторювати іншу. Сама найближча до нас частина - кінчик носа - найтемніші і широкі лінії, в міру віддалення форми в просторі, все лінії бліднуть і стають тонше.

Можна почати трохи детальний тональний розбір: глибокі тіні і відвернута від світла площини штрихуємо за формою трохи більше темним. На кордоні форми - на переломі площини - тінь темніша, в міру віддалення від зламу форми - тон світлішає. Таким чином, лінії побудови поступово почнуть розчинятися в тоні. Це перший крок до грамотного тональної модельовки гіпсової голови (мал. 4).

Штрихування наносимо дрібною сіточкою під гострим кутом, рух штрихів за формою. Тіні, власні і падаючі, краще малювати паралельно, а півтіні порівнювати з тінями і тональністю гіпсу в світлі. Незважаючи на те, що гіпс білий, білого паперу в малюнку не залишиться: визначник, де буде найсвітліший відблиск (наприклад, на кінчику носа), все інше, в

порівнянні з ним – сіре. Кордон зламу форми можна злегка пом'якшити.

Самі контрастні відносини і площини краще підкреслити в лицьовій частині, особливо в виступаючих на нас частинах, під носом. У міру віддалення від глядача, тональні контрасти пом'якшуються.

Мал. 3. Пропорційна проробка малюнка голови.

Мал. 4. Тональне моделювання гіпсової голови.

Список рекомендована література

Базова

1. Ли Н. Г. Рисунок. Основы учебного академического рисунка : учеб. для вузов. М. : Эксмо, 2006. 480 с.
2. Кирцер Ю. М. Рисунок и живопись : учеб. пособие для вузов. Изд.4-е, перераб. и доп. М. : Высшая школа, 2001. 272 с.
3. Демиденко О. І. Рисунок. Гіпсова класична голова людини : навч. посібник для студентів вищ. навч. закл. / М-во освіти України, Запорізький нац. техн. ун-т.-Запоріжжя: ТОВ "Фінвей", 2013. 95 с.,іл.
4. Учебный рисунок в Академии художеств [Изоматериал] : альбом / авт.-сост.Б. С. Угарова. М. : Изобразительное искусство, 1990. 160 с.
5. Рабинович М. И. Пластическая анатомия. 2-е изд. М. : Изобразительное искусство, 1985. 128 с.
6. Ростовцев Н. Н. Учебный рисунок : учебник для вузов. Изд. 2-е, перераб. и доп. М. : Просвещение, 1985. 256 с.

Допоміжна

- 1 Анисимов, Н. Н. Черчение и рисование : учебное пособие / Н.Н. Анисимов, Н.С. Кузнецов, А.Ф. Кириллов. 3-е изд.,доп. М. : Стройиздат, 1983. 368 с.
- 2 Гордон Л. Рисунок. Техника рисования головы человека / пер. с англ. М. : ЭКСМО-Пресс, 2001.120 с.
- 3 Чиварди Д. Рисунок. Художественный образ в анатомическом рисовании. М. : ЭКСМО - Пресс, 2001. 168 с.
- 4 Гицеску Г. Пластическая анатомия. Бухарест : Меридианс, 1963. Т.1, 2.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6). URL: <http://www.libr.rv.ua/>
3. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. О. Новака, 75). URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka>
4. Цифровий репозиторій НУВГП. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/view/types/metods/>